

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Sang-Værk til den Danske Kirke

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Sang-Værk til den Danske Kirke", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1839_621-com-shoot-idm67.pdf (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

En del af punktkommentarerne og bibelstedshenvisningerne i læseteksten er udarbejdet på grundlag af oplysninger i Grundtvig: *Sang-Værk. Varianter, noter og registre* (1944-1964), bind 6.

klokkespil; hentyder til klokkespillet i Vor Frue Kirke, der spillede salmemelodier og blev ødelagt ved Københavns bombardement 1807.

tilpasset; ordnet.

ung mand i fangehullet.

må Gud være mig nådig.

profetens, dvs. Moses'.

hør.

Gud; Jehova er navnet på Gud i Det Gamle Testamente ifølge ældre bibeloversættelser.

berømte; fremragende.

ugudelig, ryggesløs person.

lovpris.

påkald.

strømmer frem.

den højloftede, prægtige sal.

pris.

ensomhed.

den høje bjergtinde.

keruber.

“Der var en gammel Præste-Søn”, anbragt under klummetitlen “Kirkegaarden”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over Ez 37,1-14.

endnu.

bogstaver, der beskriver billeder; her: beskrivelse af syner i Ezekiels bog.

ordspil, der både hentyder til, at han som præst var den eneste rene og hellige blandt de urene dødningsbeber (jf. Ez 44,23 og 25), og til, at han alene havde en ren samvittighed (variant af talemåde, jf. Mau 1879, bind 1, s. 233, og Grundtvig 1845, nr. 2.135). At stå på ren fod betyder at stå med ren samvittighed.

stedet for syner.

meget tæt (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

tilskyndet af ånden.

menneske.

lade sig gøre.

begynd at tale over dyngen.

hjælp mod, helbredelse af.

dødskulde, kulden ved lig eller ligdele.

bevæger I jer.

ledbånd, sener.

klar.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

banemand, drabsmand; overvinder.

hjælp.

således.

hjælp mod, afhjælpning af.

gid det må gå dig ilde ('vorde' er optativ).

vær hilset.

i forbøn for Herrens hus, dvs. kirken.

det jordiske.

vanskelige, hårde vilkår.

ligesom, ganske som.

menneske.

lade sig gøre.

begynd dristigt at tale dit modersmål.

hjælp mod, helbredelse af.

dødlignende kulde, som kulden ved lig eller ligdele.

dødsriget.

altsammen.

ved.

gav evne til at tale.

på begravelsespladsen, kirkegården; hentyder også til Grundtvigs opfattelse af tilstanden i den kristne menighed.

det dødelige, jordiske, jf. 1 Mos 2,7.

give nyt liv.

endnu.

ordspil, der både hentyder til Den hellige Grav i Jerusalem og til den kristne dåb, der er forstået som død og opstandelse med Kristus, jf. Rom 6,3-6.

stå op (gl. imperativ singularis).

frelser.

“Tag *Bogen* af den Engels Haand”, anbragt under klummetitlen “Bibelen”, er førstetrykket af Grundtvigs sang. Teksten er skrevet over Åb 10.

med så gode evner til at forkynde.

således.

gave.

således.

gives råd.

dvs. fagre, fortræffelige, herlige.

spis op ('opæde' var et neutralt udtryk på Grundtvigs tid).

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

ligesom.

dvs. synger, her: beretter.

og på samme måde, ligeledes.

folkenes modersmål, sprog.

på samme måde; så.

det vil sige.

spis ('æde' var et neutralt udtryk på Grundtvigs tid).

bringes din tunge på gled, kommer du til at tale.

bliver røde, får farve.

Guds magt og vilje til at gribe ind i verdens gang, jf. f.eks. 2 Mos 8,15 og Luk 11,20.

himmelsk skønne.

fjer fra en pen; fjerpen.

kaste vrag på den røst.

menneskets syndige naturs.

her: menneskets dødelige, jordiske natur.

Guds magt og vilje til at gribe ind i verdens gang, jf. f.eks. 2 Mos 8,15 og Luk 11,20.

dåben (Grundtvigs udtryk).

nadveren (Grundtvigs udtryk).

sagde.

issen, det øverste af hovedet.

bibelsted, bibelcitater.

dvs. genløst, forløst.

herliggjort; tydeliggjort.

skal være (optativ).

lovprisning.

ældes.

rundhåndethed, gavmildhed.

stige fra himmel til jord, hvor Guds engle går op og ned, jf. 1 Mos 28,12.

dåb (Grundtvigs udtryk).

hentyder til nadveren.

deler lige over, har fællesskab.

"En Syndflod af Bøger", anbragt under klummetitlen "Bibelen", er førstetrykket af Grundtvigs sang.

i landområder, især lavland.

således.

findes.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

klipper, kendemærker, der leder på rette vej.

dåben (Grundtvigs udtryk).

nadveren (Grundtvigs udtryk).

bordet i styrehuset; alterbordet.

Bibelen.

retningen, kursen.

alvidenhedens, her: den alvidende Guds.

tyde, forstå.

logbog; bog med daglige optegnelser og oplysninger.

begyndelsen på morgenrøden.

mennesket.

herliggjort.

ført.

dvs. Salmernes Bog, repræsenterende Det Gamle Testamente.

brevene, repræsenterende Det Nye Testamente.

på denne måde.

herlig; kostbar.

logbog; bog med oplysninger.

tillige.

bogstaverne, her: Bibelen.

her: Kristus.

de, som er døde i troen på Kristus.

“Verden døde, / Tomt og øde”, anbragt under klummetitlen “Bibel-Historien”, er førstetrykket af Grundtvigs digt. Det stikiske digt er skrevet over 1 Mos 1-3.

øde og gølge egne (som) i helvede.

underverdenen; stedet for det uegentlige, genfærdenes rige.

dvs. sunkne, faldne.

jordoverfladen.

omgivet af hav.

hvælving.

stjernehimlen.

dronningetronen.

nymånen efter nytår.

hvælvingen.

jordoverfladen.

skovlysninger.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

græsgange; dyreveksler.

havet, hvalens tilholdssted (variant af en kenning, dvs. poetisk omskrivning fra den norrøne digtning).

havet (variant af en kenning, dvs. poetisk omskrivning fra den norrøne digtning).

måske: vandets udspring (billedet ligner en kenning, dvs. poetisk omskrivning fra den norrøne digtning).

fugle (billedet ligner en kenning, dvs. poetisk omskrivning fra den norrøne digtning).

forsynet.

kaldet for skaber.

lød tonende igennem.

måske: jorden (billedet ligner en kenning, dvs. poetisk omskrivning fra den norrøne digtning).

overordentligt godt forsynet.

evner for arbejde, at skabe kultur.

overordentlig mange (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

særlige, særegne.

kloge.

tunge; betydelige.

tænker sig til, hvordan han selv er.

båret som en konge.

med fagert, dejligt hår.

jordkloden.

på jorden.

jordens.

lyder tonende igennem.

mennesket.

gør mere afklaret, forklaret.

velsigner, indvier til Himlen.

vanskelighed; mangel.

måske: kirken, hvor Helligånden kan være til stede (billedet ligner en kenning, dvs. poetisk omskrivning fra den norrøne digtning).

nadveren (billedet ligner en kenning, dvs. poetisk omskrivning fra den norrøne digtning).

især.

den, der giver næring til ånder.

gartner.

virkningers.

øde og golde egne.

underverdenen; stedet for det uegentlige, genfærdenes rige.

illusioner om (at være) guder.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

almagts nerven, dvs. sædet for almagt.

mærket, der drejer sig efter lykken; fløj er egl. et mærke, der som en vejrhane drejer sig efter vindens retning.

de vises sten; hvad der løser verdensgåden, giver den højeste visdom.

mennesket.

forkynder; får udtrykt i sang, toner.

dvs. Evas afkom, her: Kristus, jf. 1 Mos 3,15.

menneskets.

hjælp mod, trøst for.

klar op.

det andet, nye menneske.

verden (Grundtvigs udtryk).

den blomstrende jord.

omgivet af hav.

himmelhvælvingen.

stjernehimlen.

dronningetronen.

den første Adam, mennesket; det kødelige eller dødelige i mennesket.

den anden Adam, dvs. Jesus Kristus; det åndelige i mennesket.

den sejrende Adam, dvs. Jesus Kristus.

den nye begyndelse.

lyder tonende igennem.

her på jorden.

mennesket.

velsigner, evt. indvier til Himlen.

gør mere afklaret, oplyst.

Himlen.

allerede.

på jorden.

overstråler.

(ved) den nye begyndelse, her: (ved) den nye himmel og den nye jord, jf. Åb 21 og 22.

meget bange (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

underverdenen; stedet for det uegentlige, genfærdenes rige.

(ved) den nye begyndelse, her: (ved) den nye himmel og den nye jord, jf. Åb 21 og 22.

himmelhvælvingen.

jordoverfladen.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

brudekransen, her: billede på Kristi brud eller menighed.

himmelhvælvingen (billedet ligner en kenning, dvs. poetisk omskrivning fra den norrøne digtning).

(og) væn, skøn.

mennesket.

herliggjort.

vanskelighed; mangel.

måske: kirken, hvor Helligånden kan være til stede (billedet ligner en kenning, dvs. poetisk omskrivning fra den norrøne digtning).

nadveren (billedet ligner en kenning, dvs. poetisk omskrivning fra den norrøne digtning).

især.

den, der giver næring til ånder.

gartner.

virkningers.

“Priser Herren, for Han er god”, anbragt under klummetitlen “Bibel-Historien”, er førstetrykket af Grundtvigs salme. Teksten er skrevet over den gammeltestamentlige Sl 136.

pris, (I) skal prise (imperativ pluralis).

undtagen.

skabte.

dvs. byggede, skabte.

det vilde hav.

israeliternes.

brødfødte.

krigeres.

krigerne.

dvs. æg og od, våben (med skærende og stikkende dele).

gavmilde.

udfrier.

lænker.

“Kom, lad os prise de herlige Mænd”, anbragt under klummetitlen “Bibel-Historien”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Det lange digt er skrevet over afsnittet “En lovsang om fædrene”, Sir 44-50, fra det apokryfe skrift.

berømte; fremragende.

meget gæve (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

tidsalder.

variant af ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 6.217 og Grundtvig 1845, nr. 2.602.

går (gl. præsens pluralis, en sideform til ‘gå’).

bestemmelser, planer.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

kunsthæder; dygtigt.

også.

Guds folk omtales med ære.

eftermælet; berømmelsen.

udvikler sig.

berømmelsen; personens navn.

led.

lidelsen, modgangen.

afkom.

på jorden.

talemåde, jf. Mau 1879, bind 1, s. 437. Fuldstor betyder meget stor (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

erklære uskyldig eller skyldig.

helt.

kundskabens, indsigtens.

endnu.

Navnet Josva betyder 'Jahve (dvs. Gud) er frelse' på hebraisk.

gav tabt i hulerne.

sørgede han for fik deres overmod betalt.

fremragende; ærefuldt.

stod fast.

til graven.

hentyder til spåkvinden, 1 Sam 28,3-25.

hellige mennesker.

kriger.

leger (hjælpeverbet 'mon' viser poetisk eller arkaiserende stil).

krigernes.

på kamppladsen (til tvekamp).

meget ung (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

styre, lede.

med sin egen hånd, selv.

også.

i overensstemmelse med det.

går (gl. præsens singularis, en sideform til 'gå').

også.

på stedet, straks.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

endnu.

efterkommere.

ligesom.

funklende, blændende.

om.

ikke har hørt.

overordentlig vis (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

videnskabens, kundskabens.

tillige med.

overordentligt meget (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

(der var) meget skøn (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

hentyder til Israel eller Nordriget, jf. 1 Kong 12,26-30.

slægtled.

skød op, kom frem.

hentyder til Israel eller Nordriget, jf. 1 Kong 12,26-30.

den brændende lue.

fremstod.

dvs. afsvedet.

jorden.

dvs. kobber.

hvælving.

vogn.

endnu.

bryst, indre (som sjælens og følelsernes sted).

mennesket.

utvivlsomt, bestemt.

tider.

(skal) gå baglæns på soluret.

også.

vanskeligt.

ånden, her Elias' ånd, der bl.a. viser sig i lys.

synet af opstandelse; sansen eller evnen for opstandelse.

dvs. kongefaderens, den kongelige stamfaders.

den fornemme, mægtige konges; hentyder til kong David.

seng.

også.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

genskin, aflagens.

dvs. pren, syl, jernredskab.

forsvarer.

udfordrede, pralede.

brystet.

guddommelig; ypperlig.

At bladet vender betyder, at situationen ændrer sig; talemåde, jf. Mau 1879, bind 1, s. 238.

tillykke; hvilken lykke for.

berømte; fremragende.

højstemte, inspirerede.

endnu.

kongens borg, slot.

endnu.

berømte, fornemme.

endnu.

højstemte, inspirerede.

en tid præget af fordrejelse eller bevidst urigtige fortolkninger af loven.

ordspil, jf. den almindelige betegnelse for de vise mænd, Luk 2,1-12.

gid (de) må synke (optativ); (de) synker (præsens pluralis).

vendte bort.

rive op med rode.

lagde dyrene sig og hvilede.

fuldstændigt trygt (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

allerede.

(såvel) som.

sale (udsmykket) med keruber.

her: mulden, der er som guld.

(mandlige) efterkommer.

ganske vist.

helt, kriger; kæmpe (her: Gud).

oliventræet.

forener sig.

ligesom.

dvs. ofrene, offergaverne.

(mandlige) efterkommere.

at tjene Herren fik de som arv og embede. Finge betyder fik (gl. præteritum pluralis af 'fange', en sideform til

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

'få').

sørger for alles livsfornødenheder.

messehagel.

hellige, israelitiske orakellodder, som blev brugt ved retskendelser, og som hørte til i ypperstepræstens brystsmykke, jf. 2 Mos 28,30.

himmelhvælvingen.

i hånden.

røgelsen.

forfædrenes.

gid Herren giver os (verbet er i optativ).

slægtled.

forfædre.

"Hvad er det, vi skue", anbragt under klummetitlen "Skabelsen", blev trykt første gang i *Theologisk Maanedsskrift*, bind 13, s. 147-155, der udkom omkring den 26. september 1828. Det bibelhistoriske digt indgik i Grundtvigs "Studier til en bibelsk Rimkrønike", s. 145-181. Det kommenterede førstetryk kan læses i sin helhed ved at klikke her.

"Herren, som raader i Himmerig", anbragt under klummetitlen "Skabelsen", er førstetrykket af Grundtvigs sang. Teksten er skrevet over en rimet bibelparfrase på angelsaksisk fra ca. 1000, der på Grundtvigs tid blev tillagt Cædmon (se f.eks. *Cædmon's Metrical Paraphrase of Parts of the Holy Scriptures in Anglo-Saxon* 1832).

lovsyng.

forunderlig, underfuld.

lovprisning.

den første og den sidste, den mest fornødne.

højloftede, prægtige sale.

himmellegerne; englens.

nu og da; af og til.

sværd.

hentyder til den jødisk-kristne forestilling om, at en gruppe af engle i tidernes morgen satte sig op imod Gud og derfor blev styrtet fra Himlen ned i underverdenen.

hensigten.

overnaturlige, onde væseners; ond, ubehagelig.

kommer de til.

overordentligt mange (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

oplæring; forsørgelse.

tildelt (som gave).

fortabt.

øde hav.

øde landområder.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

kaos, uorden.

skaberordets.

overnaturlige kraft.

skaberordet.

således.

skal blande (optativ).

mørke skygger; hær af genfærd, gengangere.

især; allerhelst.

djævelen og hans følgesvende, onde ånder.

hæder, hæderstegn; herlighed.

himmellegerne.

klogeste, forstandigste.

herkomst; art.

himmellegerne.

skaberordet.

meget lydt, højlydt (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

menneske som jordens herre.

mennesket som jordens herre.

i fred og ro, uforstyrret.

beså, synede.

forunderligt, underfuldt.

blottet, åbent.

stadig.

hvælving.

dvs. hviske.

nattergalen.

på himlen.

morgenrøde.

ligeledes.

dvs. vævre.

hele.

dygtighed, kunnen.

klogskab; omtanke.

alligevel; endnu.

højloftede, prægtige sale.

himmellegerne; englens.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

gjort øde, tomme.

takke fuldt ud (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

Hans Adolph Brorsons salme "Den luft hvori vi gaae" er i nærværende udgave anbragt under klummetitlen "Paradis" (dog trykt med overskriften "Paradis og Slangen"). Salmen udkom første gang i *Nogle Psalmer om Troens Grund Gud til Ære Og Hans Kircke til opmuntring* (1734). Herfra blev den optaget i Brorsons *Troens Rare Klenodie* (1739) som nr. 78. Grundtvigs bearbejdelse udkom første gang som nr. 2 i *Historiske Psalmer og Riim til Børne-Lærdom*, udgivet af L.C. Hagen (1832). Det kommenterede førstetryk kan læses i sin helhed ved at klikke her.

"Ordet sig hviled", anbragt under klummetitlen "Paradis", blev trykt første gang i *Theologisk Maanedsskrift*, bind 13, s. 155-163, der udkom omkring den 26. september 1828. Det bibelhistoriske digt indgik i Grundtvigs "Studier til en bibelsk Rimkrønike", s. 145-181. Det kommenterede førstetryk kan læses i sin helhed ved at klikke her.

"Gud planted en Have fra Øst til Vest", anbragt under klummetitlen "Paradis", er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 1 Mos 2,8-10.

menneskene; jordklump betyder egl. (lille) jordklump, jf. 1 Mos 2,7.

på jorden.

forfriskning (det at forfriske), vederkvægelse.

gjorde nytte som.

tog, flyttede.

dyr.

mennesket som jordens herre.

lærkens triller.

i alt fald; nemlig.

daler og stiger (hjælpeverbet 'monne' viser poetisk eller arkaiserende stil).

dvs. hejre, græsart med småaks.

dvs. fagreste, herligste.

beliggenhed.

havet (kenning, dvs. poetisk omskrivning fra den norrøne digtning).

her: Gud.

regnbue.

menneske; egl. (lille) jordklump.

i smerte og trængsel.

således.

mennesket som forgængeligt væsen, jf. 1 Mos 2,7.

himlen, luften.

fordi.

øde, vilde landområder.

her på jorden.

efter.

glæde, fryd.

“Kain pløied rask i Vaar” blev trykt første gang i *Theologisk Maanedsskrift*, bind 13, s. 163-167, der udkom omkring den 26. september 1828. Det bibelhistoriske digt indgik i Grundtvigs “Studier til en bibelsk Rimkrønike”, s. 145-181. I den foreliggende udgivelse er den oprindelige tekst delt i to: strofe 1-15 med klummetitlen “Kain og Abel”, trykt som nummer 12, og strofe 16-29 med klummetitlen “Stamfædrene”, trykt som nummer 13. Det kommenterede førstetryk kan læses i sin helhed ved at klikke her.

“Ei uddøer den Godes Æt” er strofe 16-29 af Grundtvigs “Kain pløied rask i Vaar”. Dette digt blev trykt første gang i *Theologisk Maanedsskrift*, bind 13, s. 163-167, der udkom omkring den 26. september 1828. Det bibelhistoriske digt indgik i Grundtvigs “Studier til en bibelsk Rimkrønike”, s. 145-181. I den foreliggende udgivelse er “Ei uddøer den Godes Æt” udgivet med klummetitlen “Stamfædrene” og trykt som nummer 13, mens strofe 1-15 af den oprindelige tekst er trykt som nummer 12. Det kommenterede førstetryk kan læses i sin helhed ved at klikke her.

“Naar Nat udvælder”, anbragt under klummetitlen “Syndfloden”, blev trykt første gang i *Theologisk Maanedsskrift*, bind 13, s. 168-181, der udkom omkring den 26. september 1828. Det bibelhistoriske digt indgik i Grundtvigs “Studier til en bibelsk Rimkrønike”, s. 145-181. Det kommenterede førstetryk kan læses i sin helhed ved at klikke her.

“Paa Sletten ved *Euphrat* i Asialand”, anbragt under overskriften “Babels-Taarnet”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 1 Mos 11,1-9.

krigerne; meget stærke mænd.

tegn, bevis.

sammen.

kamp.

(naturligt forekommende) asfalt beregnet til mørtel.

rigtigt.

endnu.

meget klog (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

således.

Babel dvs. forvirring; på hebraisk er der ordspil mellem navnet Babel og ordet ‘forvirring’ (bālal).

beskyldte.

således.

ligemand.

“Fra Afguders Altre slog Røgen i Sky”, anbragt under klummetitlen “Abraham”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 1 Mos 12,1-9.

dvs. hebræer.

gør dig rejseklar ved at binde din kjortel op.

gå, rejs (gl. imperativ singularis af ‘gange’; en sideform til ‘gå’).

skal du være (optativ).

på samme måde.

skal de også være (verbet er i optativ).

vidt omkring i verden.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

klart; for sine øjne.

afkom.

kom (imperativ pluralis).

“*Abraham* sad i Mamre Lund” af Grundtvig, anbragt under klummetitlen “Abraham”, blev trykt første gang som nr. 5 i *Historiske Psalmer og Riim til Børne-Lærdom*, som var udgivet af L.C. Hagen (1832). Det kommenterede førstetryk kan læses i sin helhed ved at klikke her.

“Der kom et Bud fra Himmerig”, anbragt under klummetitlen “Isak”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 1 Mos 22,1-19.

her: Abraham, jf. f.eks. 1 Mos 12,1-3 og Es 41,8.

elskede, kære.

således.

stenede bakker, bjerge.

bestemmer.

således.

det jordiske menneske.

således.

tørt brænde.

unge mænd, ynglinge.

tav helt stille.

således.

godt; bestemt.

således.

på plads.

milde; sagtmodige.

hastigt.

alder.

således.

det er nok.

således.

bjergene til gudsdyrkelsens.

tornekrat.

således.

særligt, specielt.

menneskets.

mennesker, der er ringe og svage over for Gud.

forholdet til Gud som fader for mennesket.

“Sara var død, i sin Eenlighed”, anbragt under klummetitlen “Isak”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 1 Mos 24.

ensomhed.

allerede.

endnu.

overordnede mandlige tyende.

rejs.

snart; hurtigt.

upålideligt; bedragerisk.

smiler de (hjælpeverbet ‘monne’ viser poetisk eller arkaiserende stil).

i vejret.

op at stå.

løvhytter, midlertidige boliger.

lad det være (optativ).

giver.

trækker vand op (dialektalt udtryk).

således.

et vindende og behageligt væsen.

tog på skulderen.

på stedet; med det samme.

værdsættes; her: imødekommes.

lykkens terning; egl. terning af guld i brætspil.

venligt, elskværdigt.

behjertede; yndige.

plads i stalden.

let, nemt.

betaling og gode ord.

ligeledes.

(den gæstfrie modtagelse med) mad og drikke.

overordentlig meget (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

ung, ugift mand.

der i landet.

(kommende) kær hustru.

forlove sig med, trolove.

beslægtet brud.

aftale ægteskab med.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

ærbarehed.

et vindende og behageligt væsen.

til Isak.

(hun) skal leve (optativ).

kære hustru.

trolovet, lovet.

tiden ved solnedgang.

himmelhvælvingen.

efter.

kære hustru.

er det fortalt, at han var fuldt tilfreds.

sov hen, døde.

“*Esau* var en Skytte vild”, anbragt under klummetitlen “Jakob og Josef”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 1 Mos 25,19-34 og 27.

hård; forbitret.

én med overnaturlig evne for at se (ind i fremtiden).

det legemlige menneske.

tillige, også.

vildt, steg af vildt.

elsker af lækker mad, gourmand.

uden videre.

dvs. mos.

dvs. glinsede.

ryet, anerkendelsen, her: velsignelsen.

dvs. mos.

førstefødselsretten.

ligesom.

gå (imperativ singularis af ‘gange’; en sideform til ‘gå’).

her: for mig.

adlød, rettede sig efter.

forbände.

lad det ramme (optativ).

rammer, kommer over.

stegen.

indsvøbt i pelsværk.

befaling, påbud.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

tog knebet for gode varer.

livede op.

højlydt.

den velsignelse, Abraham havde fået af Gud og videregivet til Isak, jf. 1 Mos 26,3-5.

ædle sindelag, hjertelag.

også.

indre skælvede; nyren opfattes som organ for livskraft, lidenskaber.

Evas afkom, jf. 1 Mos 3,15.

her: billede på jordens frugtbarhed.

vrangvilligt; vrantent.

belysningen; oplysningen, vejledningen (mht. adfærd).

brænder; er til stede (overført betydning; hjælpeverbet 'monne' viser poetisk eller arkaiserende stil).

opklares, forklares.

planer.

“Op ad Bjerg og ned i Dal”, anbragt under klummetitlen “Jakob og Josef”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 1 Mos 28,10-22.

således.

følsomme unge mænd.

sin vej.

meget hurtigt.

ordspil, der både hentyder til et plateau øverst på et bjerg og til, at Jakob flakker omkring på bjerget. Evt. hentydes der også til den sydvestsjællandske lokalitet Flakkebjerg.

allerede.

således.

levebrød; livsfornødenheder.

på himlen.

lød i hans indre øre, i hans sind.

Guds boligs; udtrykket Gladshheim stammer fra den nordiske mytologi.

trin med engle.

det øverste af stigen.

dit afkom.

sted, hvor solen går op; øst.

sted, hvor solen går ned; vest.

syden.

skal de velsigne (optativ); velsigner de (præsens pluralis).

satte deres lid.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

fremstamme.

højkant.

på jorden; på en enkel måde.

sang.

skal (gl. præsens, 2. person singularis).

på den himmelske mark.

“Solen er heed / I Østerleed”, anbragt under klummetitlen “Jakob og Josef”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 1 Mos 29,1-20.

rundt i landet.

i så høj grad.

også.

kær hustru.

forlove (sig) med, trolove.

gæstfrihed, beskyttelse hos en ven.

brav; venlige.

af.

i ro og mag.

dvs. lukket.

dovent, dvaskt.

blid.

på den måde.

mon.

erfarede med glæde (hjælpeverbet ‘monne’ viser poetisk eller arkaiserende stil).

dvs. hebræer.

overstiger vores kræfter.

aftalen.

unge, skønne kvinde; hentyder til Rakel.

med det samme, på stedet.

de narrestreger.

blev da flyttet.

meget stærk mand.

dvs. ned (gammeldags eller dialektalt).

den meget stærke mand.

min kvindelige slægtning.

således, så.

blidhed.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

så vidt omkring.

særlige.

den meget stærke mand.

førte indenfor (i hjemmet).

hurtigt.

arbejdede som to mand.

ansætte.

her: slægtning.

således.

helt sikkert (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

“Som Ørnen sidder paa høien Hald”, anbragt under klummetitlen “Jakob og Josef”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 1 Mos 32 og 33,1-4.

ordsprog brugt om den, der bruger højtragende ord, jf. Mau 1879, nr. 12.135. Høien Hald betyder den høje bjergtinde.

på samme måde.

ordspil, der både hentyder til bjergområdet Se'ir og er et billede på en overlegen sejr.

udsætte sig for; lade dyrene græsse og holde hvile hos under rejse.

på samme måde.

omgivet af blåfarvede.

ordspil, der både hentyder til blomst beslægtet med forglemmigej og til kære minder.

tilpas.

store, kraftige hest; (optrådte) overlegent og hovmodigt, variant af talemåde, jf. Mau 1879, bind 1, s. 414.

dvs. fager, fortræffelig.

svare skytten igen, gengælde skytten.

skal være (optativ).

vanskelige, hårde vilkår.

forsynet.

(som er) upåvirket af, at Jakob er hans tvilling.

således.

dvs. hen i vejret, forgæves.

åbent.

omgivet, omsluttet.

henimod.

helt; kæmpende.

må dæmpe (optativ).

underfuldt; virkningsfuldt.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

skal være (optativ).

således.

stod op.

for (på).

krigere.

plan, hensigt.

født ved tvillingefødsel.

udpresse.

fyrste fra bjergene.

halte.

lagde armene.

sætter sin lid til, stoler.

er.

“Der sad en Svend i det sorte Hul”, anbragt under klummetitlen “Jakob og Josef”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 1 Mos 40,1-41,45.

ung, ugift mand.

fangehullet, kachotten.

mundskænk.

ekstra ros som belønning.

i ulykke og elendighed.

på grund af.

befandt sig dårligt.

fangevogter.

af sindelag.

velvilligt stemt.

ved hoffet.

fangevogter.

helt.

domfælde, dømme.

dvs. ørkenen.

hils (imperativ pluralis).

mundskænk.

saml (imperativ singularis).

meget mærkeligt (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

fortryller.

endnu.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

vindruens røde saft.

i hånden.

hurtigt; snart.

fortolkes som.

fortælling, historie.

nedstammet fra.

skal betænke (optativ).

også.

hentyder til krager og ravnene som ådselsædere.

således.

alt sammen.

mundskænken.

(tilbage) i sin stilling, plads.

skal ingen stole (optativ).

mærke.

styre, bestemme over.

ved hoffet.

regnes.

variant af ordsproget: "Hvo Intet vover, han Intet vinder", jf. Mau 1879, nr. 11.786 og Grundtvig 1845, nr. 1.218.

mundskænk.

nemlig, vil det sige.

fangehullet, kachotten.

dvs. hebræer.

ligesom; alt hvad.

således.

foregik, skete.

mundskænk.

løb (imperativ, 3. person singularis).

til hoffet.

således.

unge mand.

forme.

undtagen.

således.

dvs. fagre, dejlige.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

flok.

golde, tynde.

tilkendegivet, meddelt.

forvente.

da pines mennesker ihjel; da kommer mennesker i store vanskeligheder.

for at forhindre.

kan.

klar, parat.

lovprisning, ros.

hjælp mod, trøst for.

sine kvaler, vanskeligheder.

virkende kraft.

forstår.

sørge for, vælge.

hvad angår.

strålende, skinnende.

mangle.

dragt af fint, glatvævet stof (af bomuld eller hør).

den forgyldte vogn.

foran.

hjemegn, fødested.

dvs. person, der kan løse gåder, jf. tilnavnet "hemmeligheds aabenbarere", 1 Mos 41,45 (Biblia 1787).

hæderstitel; adelstitel.

mundskænk.

"Gud naade mig stakkels gamle Mand!", anbragt under klummetitlen "Jakob og Josef", er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 1 Mos 45,25-46,4.

må Gud være mig nådig (verbet er i optativ).

bragte til verden, opfostrede.

rigtigt mange (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 5.798 og Grundtvig 1845, nr. 1.675.

således.

gråligt (som gammel is).

var.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 5.798 og Grundtvig 1845, nr. 1.675.

hilsen, især blandt bønder på Grundtvigs tid.

således.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 5.798 og Grundtvig 1845, nr. 1.675. Saa betyder således.

levede år og høj alder, alderdom.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 5.798 og Grundtvig 1845, nr. 1.675. Saa betyder således.

snart.

bo.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 5.798 og Grundtvig 1845, nr. 1.675. Saa betyder således.

søndagstøj, fint tøj til helligdage.

højlydt.

bryst.

dvs. fagre, dejlige.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 5.798 og Grundtvig 1845, nr. 1.675. Saa betyder således.

så vidt omkring.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 5.798 og Grundtvig 1845, nr. 1.675.

smæld på smæld (af piske).

dvs. tale.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 5.798 og Grundtvig 1845, nr. 1.675. Saa betyder således.

endnu; endog.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 5.798 og Grundtvig 1845, nr. 1.675. Saa betyder således.

“Kong Pharao var en ugudelig Krop”, anbragt under klummetitlen “Moses og Pharao”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 2 Mos 2,1-10.

ugudelig, ryggesløs person.

dvs. hebræerne.

dvs. fager, dejlig.

få sådan en skæbne, dvs. blive dræbt.

opfostrede.

kassen; det overdækkede skib, allusion til syndflodsberetningen i 1 Mos 6,1-9,17.

opretholde sit liv under truende farer.

dvs. datter.

svarende til.

til alt held, heldigvis.

til.

straks.

dvs. hebræer.

heldigvis.

således.

gengælde, give igen.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

dvs. hebræernes.

videnskab, kundskab.

dygtighed, færdighed.

foranstaltninger, tiltag.

hans rige er almindeligt udbredt; hans rige er uden grundlag i virkeligheden.

således (også).

lænke.

i sikkerhed.

hjælp, trøst.

kasse.

opretholdt sit liv under truende farer.

uventet.

området omkring kassen af siv.

“Der gik en Hyrde og vogted Faar”, anbragt under klummetitlen “Moses og Pharao”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 2 Mos 3,1-4,17 og Sl 90.

omkring.

aftog.

på samme måde.

også.

det krigeriske mod; det store mod.

at dæmpe sin hidsighed; talemåde, jf. Mau 1879, bind 2, s. 515, og Grundtvig 1845, nr. 2.841.

også.

dyb.

levede år og høj alder, alderdom.

det forgængelige jordiskes.

friske, røde kind (især hos ung kvinde).

helte, krigere.

indviklede, kunstlede.

blæses bort, fordrives.

helt; fremragende person.

skæbnen var ham gunstig; talemåde, jf. Mau 1879, bind 1, s. 645.

på den høje bjergtinde.

gid du vil lære (optativ).

lægge vægt på; anslå, gøre overslag over.

antal.

tidligt i livet.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

lad udbrede over os, lad overstråle (optativ).

var mange.

gråhåret.

indtraf Hans, dvs. Herrens, betydningsfulde eller afgørende tidspunkt.

dvs. tykkedes, forekom.

mennesket.

dvs. sål, skosål.

meget gram, vred (på) (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

fæst din kjortel op (for at gøre dig klar).

dvs. røgte, udføre.

før ud.

skal ikke, har ikke grund til at.

hvor.

uden vanskelighed, let.

én med kæmpemæssige, overnaturlige kræfter.

strides, kives.

særdeles godt (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

endnu.

talens.

mangler, fejl.

bestemmer over.

åben mund, evne til at tale.

endnu engang.

fuldstændigt tydeligt (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

velformuleret; behageligt.

skal være (optativ).

skal låne (optativ).

i hånden.

mirakler, tegn.

“Lover Herren! paakalder hans Navn!”, anbragt under klummetitlen “Moses og Pharao”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over SI 105.

lovpris (imperativ pluralis).

påkald (imperativ pluralis).

fortæl (imperativ pluralis).

gerninger, bedrifter.

syng (imperativ pluralis).

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

spil (imperativ plurlis).

ros (imperativ pluralis).

skal juble (optativ).

Guds navn i Det Gamle Testamente ifølge ældre bibeloversættelser. 'Jehova' er dog en kunstform, som bygger på en misforstået læsning af de fire konsonanttegn יהוה (jhw), der udgør Guds navn i den hebraiske bibeltekt. I dag antager man, at navnet har været udtalt 'Jahve'.

også.

sin forud tilkendegivne vilje.

(der var) fåtalligt, med få individer.

fåtallige (folk).

værn; egl. tæt kreds af krigere, der med deres skjolde danner værn mod angribere.

dvs. blunder.

slavelænker.

tolker af gåder.

dag for dag.

dvs. hebræerne.

forholdene forandredes; talemåde, jf. Mau 1879, bind 1, s. 238.

israelitterne.

vakte afsky hos.

efterkommerne af Kam, her: egypterne.

Guds navn i Det Gamle Testamente ifølge ældre bibeloversættelser.

fik oprejsning (hævn) for deres lidelse; variant af ordsproget: "Man maa tage Bod, dér man fik sin Bane", jf. Mau 1879, nr. 898, og Grundtvig 1845, nr. 1.273.

hentyder til Moses og Aron, der er af Levi stamme, jf. 2 Mos 6,16-20.

variant af ordsproget: "Syn gaar for Sagn", jf. Mau 1879, nr. 9.911, og Grundtvig 1845, nr. 2.630. Times betyder ske.

(Herrens) ords.

bælgmørke.

dvs. styrke.

i stedet for.

skadelige småkryb, insekter.

på samme måde.

endnu.

høstede bort, dvs. slog ihjel.

bestemte over.

bestemt, med sikkerhed.

således.

frelste fra stor fare; variant af talemåde, jf. Mau 1879, bind 2, s. 495.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

Gud; Jehova er navnet på Gud i Det Gamle Testamente ifølge ældre bibeloversættelser.

bannerfører.

israelitterne.

frelste, løskøbte (folk).

“Et Paradis var Gosen”, anbragt under klummetitlen “Moses og Pharao”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 2 Mos 1-5 samt dele af Josefus' *Antiquitates Judaicae* (da. Den Jødiske Historie) fra ca. 95 e.Kr. og af Herodots *Historie*.

her: de ugudelige.

vanskelige; dyrebare.

under (påvirkning af).

kampestenen.

allerede (fyldord i poetisk stil næsten uden betydning).

her: hieroglyffer.

skal man sammenligne (optativ).

med.

ligesom (man ikke skal sammenligne).

med.

her: pyramiden af tegl, se Haandbog i Verdens-Historien, bind 1, s. 110 f.

således.

ud af lidt kunstfærdighed.

dvs. hebræerne.

talte man (stenene) nøjagtigt.

israelitterne.

Gud.

hentyder til Moses og Aron.

tåber.

variant af ordsproget: “Højt er Herre-Bud”, jf. Mau 1879, nr. 3.577, og Grundtvig 1845, nr. 1.301. Herrebud betyder befaling fra en (øverste) hersker eller konge.

at rejse til et gilde.

tegllovne.

besvær, anstrengelse.

fordrive.

teglsten.

forme, fremstille.

dvs. blev strengere, hårdere.

forvolde.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

“Ægypten var plaget saa saare”, anbragt under klummetitlen “Moses og Pharao”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 2 Mos 12,1-39.

særdeles meget.

israelitterne.

miste blodet foran husene; dø for husstandene.

her: soning.

uden at brække det i stykker.

skal stege (optativ).

spis (imperativ pluralis; ‘æde’ var et neutralt udtryk på Grundtvigs tid).

stående.

dvs. pilgrimsdragt.

(med de lange klædningsstykker) bundet op.

aftensmåltidet; kan desuden hentyde til det jødiske påskemåltid, der i kristendommen opfattes som en foregribelse af den kristne nadver.

leen.

stribet med blod.

dør.

har underkuet, undertvunget.

(skal) blive.

højloftede, prægtige sale.

på (fattigt) leje af strå.

stå, rejs (jer) (imperativ pluralis).

hurtigt.

tag (imperativ pluralis).

skal drage ud (optativ).

dvs. jeres.

dvs. okser.

drag ud (imperativ pluralis).

velsign (imperativ pluralis).

tørst (imperativ pluralis).

dvs. båren, ligbåren.

således.

Gud; Jehova er navnet på Gud i Det Gamle Testamente ifølge ældre bibeloversættelser. ‘Jehova’ er dog en kunstform, som bygger på en misforstået læsning af de fire konsonanttegn יהוה (jhw), der udgør Guds navn i den hebraiske bibeltekst. I dag antager man, at navnet har været udtalt ‘Jahve’.

hjemstedet for mørke, jf. den niende plage, 2 Mos 10,21-23; stedet for ugudelighed og onde handlinger.

lænker.

da.

bag bakkeskråningen.

“Pharao sidder i Høielofts-Sal”, anbragt under klummetitlen “Moses og Pharao”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 2 Mos 14. Omkvædet er et lån fra folkevisen *Angelfyr og Helmer Kamp* (DgF nr. 19D).

den højloftede, prægtige sal.

israelitterne.

dal med ødemark, ørken.

israelitterne.

tiggerpose og -stav (som omvandrende hjemløse).

aldrig; langsomt.

dvs. vilde; uvejsomme, stormende.

regn- eller snebygen; ‘ulv’ er en misforstået tolkning af det gamle ord ‘ur’. Måske også ordspil på Fenrisulven, hvis løsrivelse af sit tøj er et forvarsel om jordens undergang i Ragnarok og den efterfølgende genoprettelse i Gimle.

postyr, røre.

forlyder.

kamp.

giver ham tegn, vinker ham fremad.

dvs. hebræernes.

regn- eller snebygen; ‘ulv’ er en misforstået tolkning af det gamle ord ‘ur’. Måske også ordspil på Fenrisulven.

prægtig, imponerende.

regn- eller snebygen; ‘ulv’ er en misforstået tolkning af det gamle ord ‘ur’. Måske også ordspil på Fenrisulven.

israelitterne.

skraldende genlyd, ekko.

det er intet under.

israelitterne.

sæk og vandringsstav (som omvandrende, fattige hjemløse).

foran.

dvs. vilde; uvejsomme, stormende.

regn- eller snebygen; ‘ulv’ er en misforstået tolkning af det gamle ord ‘ur’. Måske også ordspil på Fenrisulven.

israelitterne.

sæk og vandringsstav (som omvandrende, fattige hjemløse).

regn- eller snebygen; ‘ulv’ er en misforstået tolkning af det gamle ord ‘ur’. Måske også ordspil på Fenrisulven.

meget vis, sikker (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

ti (imperativ pluralis).

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

tro (imperativ pluralis).

se (imperativ pluralis).

helt, kriger.

overordentlig stærk (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

regn- eller snebygen; 'ulv' er en misforstået tolkning af det gamle ord 'ur'. Måske også ordspil på Fenrisulven.

hånden.

israeliternes.

bryst(et).

krigere.

regn- eller snebygen; 'ulv' er en misforstået tolkning af det gamle ord 'ur'. Måske også ordspil på Fenrisulven.

skysøjlen.

israeliternes lejr.

en smule, egl. et stråes bredde.

israeliternes.

regn- eller snebygen; 'ulv' er en misforstået tolkning af det gamle ord 'ur'. Måske også ordspil på Fenrisulven.

israeliternes.

store skare.

regn- eller snebygen; 'ulv' er en misforstået tolkning af det gamle ord 'ur'. Måske også ordspil på Fenrisulven.

israelitterne.

rakte frem.

regn- eller snebygen; 'ulv' er en misforstået tolkning af det gamle ord 'ur'. Måske også ordspil på Fenrisulven.

israelitterne.

her: magt.

leger.

fare; trængsel.

israeliternes.

regn- eller snebygen; 'ulv' er en misforstået tolkning af det gamle ord 'ur'. Måske også ordspil på Fenrisulven.

den vantro.

israeliternes.

lovprisning.

regn- eller snebygen; 'ulv' er en misforstået tolkning af det gamle ord 'ur'. Måske også ordspil på Fenrisulven, hvis løsrivelse af sit tøj er et forvarsel om jordens undergang i Ragnarok og den efterfølgende genoprettelse i Gimle.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

“Som Solen oprinder morgenrød”, anbragt under klummetitlen “Moses og Pharao”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 2 Mos 14,1-15,19.

på samme måde.

israelitterne.

foran.

morgendæmring, daggry.

krigerne.

dvs. vaktet, opstod.

opslugtes, forsvandt.

hære.

efterkommer.

afkom, slægt.

forfædre.

“Kom, lad os synge vor Herre en Sang!”, anbragt under klummetitlen “Moses og Pharao”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 2 Mos 15,1-19.

hingsten, den fyrige hest.

slå ned med et lyn, dræbe.

forfædre.

(mandlige) efterkommere.

krigere.

Guds navn i Det Gamle Testamente ifølge ældre bibeloversættelser. ‘Jehova’ er dog en kunstform, som bygger på en misforstået læsning af de fire konsonanttegn יהוה (jhwah), der udgør Guds navn i den hebraiske bibeltekst. I dag antager man, at navnet har været udtalt ‘Jahve’.

sænkede til bunds.

her: sank ned.

magt, indgriben (om virkningen af Guds højre hånd).

den kongelige, godt anlagte vej i en dal.

ligesom.

fjenden; hentyder til farao.

fældes, dræbes.

tilfredsstil, lad den gå ud over.

pralende, udfordrende.

hellige menneskers.

også.

over.

smerterne.

slå Du (imperativ singularis); gid Du slår (optativ).

ordspil, der på samme tid hentyder til det hellige Zions Bjerg, dvs. tempelbjerget i Jerusalem; til det danske Himmelbjerget; og til det himmelske, nye Jerusalem, jf. Åb 21,1-4.

altid, bestandig.

den israelitiske stamme.

skysøjlen.

“Jehovah nedfoer fra det Høie”, anbragt under klummetitlen “Moses og Pharao”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 2 Mos 19,16-20,21.

Gud; Jehova er navnet på Gud i Det Gamle Testamente ifølge ældre bibeloversættelser. Navnet ‘Jehova’ er dog en kunstform, som bygger på en misforstået læsning af de fire konsonanttegn יהוה (jhw), der udgør Guds navn i den hebraiske bibeltekst. I dag antager man, at navnet har været udtalt ‘Jahve’.

forkast fremmede guder (verbet ‘slaae’ er imperativ singularis).

må ikke efterligne, efterlave (imperativ singularis).

graveret.

lovprisning.

helt.

slægtled.

kaldet.

gør nar, spøg (imperativ).

drive.

skal holde (optativ).

dvs. lørdag.

skal folde (optativ).

således.

skal ære (optativ).

ernære, brødføde.

forfædrene.

må du lade blod flyde ud (verbet er i optativ).

må du ikke røre (verbet er i optativ).

gavn.

tal ikke usandt om, at han har begået en overtrædelse.

dvs. den klareste, reneste.

genlyd.

dvs. il, hast.

må tale (optativ).

mennesket.

må være (optativ).

Gud; Jehova er navnet på Gud i Det Gamle Testamente ifølge ældre bibeloversættelser. Navnet ‘Jehova’ er dog en kunstform, som bygger på en misforstået læsning af de fire konsonanttegn יהוה (jhw), der udgør

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

Guds navn i den hebraiske bibeltekst. I dag antager man, at navnet har været udtalt 'Jahve'.

må lære (optativ).

"Da Soel gik ned i Banke", anbragt under klummetitlen "Moses og Pharao", er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 4 Mos 13,1-14,38.

ting, forsamling af folkets stammer.

det forjættede land, Kanaan, som israelitterne har løfte på, jf. f.eks. 12,1-7 og 1 Mos 13,14-17.

straks.

dvs. fyrretyve, fyrre.

hær af unge mænd.

alt sammen.

nøjagtigt, rigtigt.

lavede fiksfakserier på mange forskellige måder. En rævehale er et billede på snuhed og lumskeri.

dvs. fager; her: skrømtet, falsk.

tale.

dejligt.

det vilde hav.

ville have (optativ).

hvis.

hårdt.

opsparat rigdom.

vovehalse.

fæstningsmure.

af lignende mål, dvs. lige kæmpemæssige af vækst.

os holde op med at tænke på.

overstiger vores kræfter.

således.

massen; folket.

her: det større antal.

dvs. gjaldede, råbte op; havde betydning (af 'gælde').

den rå, kæmpemæssige styrke.

grav.

vælge.

anfører.

at vende om og rejse tilbage.

dvs. Nuns søn.

klare sig i en diskussion.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

folkets; skarens.

endnu (engang).

israelitterne.

hjælp, beskyttelse.

indtrængende.

må forbarme (optativ).

slog ned, dræbte.

tydeligt, klart.

gravet, gjort klar.

forførte, vildledte.

dvs. fyrretyve, fyrre.

“Moses var gammel, af Verdens Uro”, anbragt under klummetitlen “Moses og Pharao”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten har som gennemgående forlæg 5 Mos 34.

forfædrene.

i sandhed, med vished.

værdighed som den ypperste, foretrukne.

allerede.

kun.

den guddommeligt oplyste, den herliggjorte.

i forvisning om Himmerig.

bristede, gik i stykker.

dvs. sin pilgrimsfærd, sit liv på jorden som en rejse mod et helligt sted.

her: som om.

sprudlede, sprøjtede.

herliggjort.

tillige.

rejst henover.

kristne, der i lighed med Moses' lov fremhæver menneskers pligter og gør opmærksom på Guds straffe (i modsætning til forkyndelse af evangeliet, det glædelige budskab om Kristus).

“Hører Seer-Skjaldens Ord”, anbragt under klummetitlen “Moses og Pharao”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over Moses' sang, 5 Mos 32,1-44.

hør (imperativ pluralis).

profetens, dvs. Moses'.

lovprisning.

tillige.

kringlet vej.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

skal forsage (optativ).

skal du udfritte (optativ).

menneskene.

inddelte; fordelte.

styre, lede.

tildelte, fordelte.

alt sammen.

sikrede sig.

dvs. tren, trådte ind.

således.

Israels stamme, israelitterne.

her: den israelitiske stammes.

her: den israelitiske stamme.

tage fast ophold.

dvs. aks og hængende kornaks.

vindruens røde saft.

med hvid og rød ansigtfarve, dvs. et sundt, ungdommeligt udseende.

hurtigt.

Israels stamme, israelitterne.

letsindig; tøjlesløs.

glemte.

kastede vrag på.

uden, blottet for.

skyld.

opsætsig, kritisabel adfærd eller karakter.

skal undertvinge deres følelse (af vrede).

rygtes; erfares.

røde kinder (efterstillet adjektiv).

gifttand.

dvs. od og æg, sværdets spids og skær; våbenmagt.

overordentligt mange (fuld- var et forstærkende præfiks i poetisk stil på Grundtvigs tid).

tag mig på ordet.

folkeslagenes lag, fællesskab.

glemme.

hvis.

krigsmagt.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

Israels stamme, israelitter.

dybt nede, her: i deres inderste væsen.

klar.

slår til.

optræder pralende.

jordisk og forgængelig.

søn- og helligdage.

søgnedage.

glødende aske.

vammelsød.

med.

mørkets; ugudeligheds.

afgørelsen forestår.

vansmægte; lide nød.

her: jeres lid.

jævnbyrdig.

så sandt jeg lever.

ejendom.

variant af ordsproget: "Syn gaar for Sagn", jf. Mau 1879, nr. 9.911, og Grundtvig 1845, nr. 2.630. Times betyder ske.

jeg tager (kraftigt) fat.

slavelænker, slaveri.

knæl ned (imperativ pluralis).

fryd (imperativ pluralis).

som gerne vil leve, som har jeres liv kært.

fjenden.

udelukket fra fællesskabet (som straf).

den sidste sang før døden, afskedssangen.

synger efter.

"Da Moses ned ad Bjerget steg", anbragt under klummetitlen "Guldkalven", er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 2 Mos 32,1-29.

ordspil, der både hentyder til et brev, som if. folketroen var faldet ned fra himlen med befalinger fra Gud, og til tavlerne med de ti bud.

i hænderne.

strengespil, spil på strengeinstrument.

skelne.

må Gud unde (optativ).

ordspil, der både hentyder til dansemusik (eller det at begynde at spille dansemusikken) og til drengestreger.

dans med kraftige spring; melodien til dansen.

forstand og fornuft.

vovehals.

dvs. bralrede op, skrålrede op.

mod.

blid, forsagt.

opfattede, fandt.

beherskede sig dog.

nymåne.

viste de ringeagt, trods.

med trods, i trodsig urimelighed.

regnes, anses (at være).

i spidsen for.

klogskab, kløgt.

kom (imperativ pluralis).

ordspil, der hentyder både til at fremstille en gud og at skabe et værk, der laves af gud(er).

til nytte, til opfyldelse af forventningen.

begyndte at tale.

Israels stamme, israelitter.

den egyptiske undertrykkelse.

bevægelse, minespil.

på rette måde; ganske vist.

Guds; Jehovah er Guds navn i Det Gamle Testamente ifølge ældre bibeloversættelser. 'Jehova' er dog en kunstform, som bygger på en misforstået læsning af de fire konsonanttegn יהוה (jhwh), der udgør Guds navn i den hebraiske bibeltekst. I dag antager man, at navnet har været udtalt 'Jahve'.

højhellige.

måde.

hele.

spiste ('æde' var et neutralt udtryk på Grundtvigs tid).

skiftevis.

snakkede lystigt, sagde morsomheder.

kastede.

hurtigt behandlet; afstraffet.

rettede blikket.

malet i en mølle, pulveriseret.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

så; således.

israelitterne.

straffede.

en enhed.

nedslog, tilintetgjorde lynhurtigt.

dvs. æg, skær.

i.

“Thronen under Cherubimer”, anbragt under klummetitlen “Korah, Dathan og Abiram”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 4 Mos 16-17.

hentyder til nådestolen eller sonedækket, dvs. låget på pagtens ark, som havde en kerub ved hver ende med udbredte vinger over sonedækket, jf. 2 Mos 25,17-22.

jødernes hellige telt, tabernaklet.

åbenbaring.

ordspil, der hentyder til Sinajs bjerg, hvor Gud var steget ned fra Himlen og gav buddene til Moses, og evt. også til det jyske Himmelbjerget.

dvs. fyrretyve, fyrre.

et dødeligt menneske.

den stråle, der kom fra nakken, da Moses kun tålte at se Guds strålende ansigt bagfra.

genskinnet (fra Guds nakke i Moses' ansigt).

slør.

da ude af syne såvel som af sind.

dem, der mangler sans for den guddommelige åbenbaring.

tale.

gjorde det ud for, brugtes som.

tillige.

strålede frem.

har vores afstamning.

også.

her: den israelitiske stammes.

mænd med stor magt og indflydelse.

tyve grupper af tolv, dvs. 240 mænd.

kom (imperativ pluralis).

gør, lav (imperativ pluralis).

tyve grupper af tolv, dvs. 240 mænd.

også.

dvs. syntes.

sammen med.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

ulejlige, bevægede (sig hen).

dommen over dem.

dør.

må forhåne (konjunktiv).

udtrykket for utilfredshed.

bringe til tavshed.

endog.

storm, angreb mod Gud.

sejre i Helvede.

hentyder til Bibelen.

på denne måde.

hentyder til Bibelen, Den hellige Skrift; ordspil på den dobbelte betydning af stav: skrifttegn og stok (som Arons stav).

ordspil, der hentyder til alle skrifter samt til stavene fra de 12 stammer.

“Kong Balak han sendte sine ridende Bud”, anbragt under klummetitlen “Bileam”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over 4 Mos 22-25 og 31 samt 2 Pet 2,15-16.

sendebud.

forbande.

sendebud.

blevet omtalt, berømt.

bragte.

gave.

besked.

love.

israeliternes.

pak, ros.

forbande.

stod op.

rejse.

til hoffet.

sendebud.

endnu.

klokkespil.

må gæste (optativ).

gazellen; hunnen hos rådyr.

indhente.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

hunæsel.

viden.

mulæsel; muldyr.

fanget.

mulæsel; muldyr.

åbnede.

mulæslet; muldyret.

jeg mangler.

det er en oplagt sag.

så, genkendte.

mulæslet; muldyret.

mulæsel; muldyr.

sammenbland, forbyt.

skal skjule (optativ).

har skyndt os (for).

pragt, pralende fremtræden.

viste, tilkendegav på denne måde sin ophøjethed.

efter hvad; i forhold til det, som.

meddeler mig, vækker af tanker og forestillinger hos mig.

det øverste af Bamot-Ba'al, dvs. en af de høje, hvor den kanaanæiske gud Ba'al blev dyrket.

stedet.

billedstøtte.

(fyldeord i poetisk stil).

israelitternes.

har magt over.

bring (imperativ pluralis).

forhører mig om.

manglede slet ikke klogskab eller kløgt.

efter.

gjort klar.

gå (gl. imperativ singularis af 'gange'; en sideform til 'gå').

blev opflammet.

i åndelig trance, henrykkelse.

med det samme.

udtrykte sig klart og rigtigt.

det israelitiske folk.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

forbände.

således.

forbände.

tildeles.

særskilte.

plads; trone.

israelitternes, Israels stammes.

med sikkerhed.

måtte min død blive (verbet er i optativ).

måtte min æt ligne (verbet er i optativ).

efterkommerne.

her: kongen.

bevægelse.

skyldes.

det højtliggende sted.

på en bedre måde.

gå (gl. imperativ singularis af 'gange'; en sideform til 'gå').

blev opflammet.

i åndelig trance, henrykkelse.

med det samme.

udtrykte sig klart og rigtigt.

mennesker.

således.

israelitterne, den israelitiske stamme.

israelitterne, den israelitiske stamme.

mennesket.

variant af ordsproget: "Syn gaar for Sagn", jf. Mau 1879, nr. 9.911, og Grundtvig 1845, nr. 2.630. Idelig betyder altid.

efterfølgende.

hænde.

unge.

således.

står op, rejser sig.

her: kongen.

bevægelse.

skyldes.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

israelitterne, den israelitiske stamme.

forbände.

hurtigt; kraftig.

i åndelig trance, henrykkelse.

med det samme.

af Gud oplyste.

den israelitiske stamme.

egn, område.

på jorden.

ejendom, tildelte andel.

menneske.

afkom, slægt.

fremstå, blive (til).

dvs. vækst.

Navnet kan hentyde til den fjendtlige sagnkonge Agag (således i Bibelen 1992 og Biblia 1787) eller til den apokalyptisk prægede profeti om storfyrsten Gog.

udfriede.

knogler.

tager marven ud af.

forbänder.

må lønne (optativ).

folk af omvandrende tiggere.

nyt spejl af rundet, pustet glas.

israelitternes, Israels stammes.

føjer (hjælpeverbet 'mon' kan vise poetisk eller arkaiserende stil).

Moabitterne var indbyggere i Moab, en oldtidsstat øst for Det Døde Hav.

israelitterne.

israelitisk.

kriger; helt.

ganske vist.

kvindelige indbyggere.

israelitterne.

selskab med døde mennesker.

imens.

israelitterne.

således.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

foregøglende, illusoriske.

skal vogte (optativ).

“Der laae en Stad paa Marken”, anbragt under klummetitlen “Rahab”, er førstetrykket af Grundtvigs bibelhistoriske sang. Teksten er skrevet over Jos 2. Førstetrykket er afbrudt efter strofe 21, vers 2. Manuskriptet til de strofer, der manglede at blive trykt i førstetrykket fra 1841, findes transskriberet i tekstredøgørelsens afsnit, “Manuskripter”.

bibelhenvisningen sigter mod de to sidste af de utrykte strofer.

landområdet.

på alle sider.

det bedste rygte; Rahab var prostitueret if. Jos 2,1.

også.

hornlignende blæseinstrument anvendt til militære signaler.

sig.

spionage.

stængler af hør.

bredt ud over (sig).

kort tid.

foran mine øjne.

hvis.

velsagtens, formodentlig.

jo, jo alligevel.

styrer deres gang, går i den retning.

således.

dvs. fager mund, besnærende ord.

efter.

spionerne.

skoven med roser.

dvs. vækkede.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 7.614 og Grundtvig 1845, nr. 409.

venligt, hengivent som en ven.

allerede.

med sikkerhed.

småting.

mægtige konge.

allerede.

- *Bibelen. Den hellige Skrifs kanoniske Bøger* (1992)
- *Biblia, / Det er / Den ganske Hell. Skriftes / Bøger, / Ved / Hans Kongl. Majests. / Vor allernaadigste Arve-Herres / Kong Christian / Den Syvendes / Christelige Omsorg, / med Fliid og efter Grund-Texten efterseete og rettede ? [sic] saa / og med mange Paralleler og udførlige Summarier forsynede* (1787). København
- "Angelfyr og Helmer Kamp" (DgF 19D) (1853-1854) i *Danmarks gamle Folkeviser*, bind 1-12; bind 1. København
- Brorson, Hans Adolph (1734) "Den luft hvori vi gaae" i *Nogle Psalmer om Troens Grund Gud til Ære Og Hans Kircke til opmuntring*. Tønder
- Brorson, Hans Adolph (1739) *Troens Rare Klenodie, i nogle Aandelige Sange forestillet*. Ribe
- Cædmon (1832) *Cædmon's Metrical Paraphrase of Parts of the Holy Scriptures in Anglo-Saxon*, overs. af Benjamin Thorpe. London
- Ewald, Enevold (1748) *Den Bibelske Concordantz [...]*, bind 1. København
- Grundtvig, N.F.S. (1828) "Studier til en bibelsk Rimkrønike" i *Theologisk Maanedsskrift*, bind 1-13; bind 13, nr. 13, s. 145-181. København
- Grundtvig, N.F.S. (1833) *Haandbog i Verdens-Historien. Efter de bedste Kilder. Et Forsøg*, bind 1. København
- Grundtvig, N.F.S. (1845) *Danske Ordsprog og Mundheld, samlede og ordnede af Nik. Fred. Sev. Grundtvig*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1944-1964) *Grundtvigs Sang-Værk*, bind 1-6; bind 6: (1956-1964) *Sang-Værk. Varianter, noter og registre*, udg. af Uffe Hansen, Ejnar Skovrup, Th. Balslev og Ernst J. Borup. København
- Hagen, L.C. (1832) *Historiske Psalmer og Riim til Børne-Lærdom*. København
- Mau, Edvard (1879) *Dansk Ordsprogs-Skat*, bind 1-2. København